

ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

Elnöki megnyitó

az E. M. E. 1934. február 25-én tartott rendes közgyűlésén.

Tisztelt Közgyűlés!

A meghatottság érzésével üdvözlöm a közgyűlés tisztelt tagjait a mai nevezetes évfordulón, mert az idén lesz 75 éve annak, hogy gr. Mikó Imre az Erdélyi Múzeum-Egyletet megalapította.

Első kötelességünk a mai napon, hogy kegyelettel emlékezzünk meg elődeinkről, akik páratlan áldozatkészséggel ezen kultúregyletet létrehozták, hogy példájukon felbuzdulva, erőt merítsünk a jövő küzdelmeire. Ugyanis, ha visszapillantunk Egyletünk alapításának idejére, akkor láthatjuk, hogy elődeinknek sem volt könnyű a helyzetük.

Már 1840-ben gróf Kemény József és gróf Kemény Sámuel értékes könyvtárukat felajánlották egy Kolozsvárt létesítendő Erdélyi Múzeum céljaira. Ekkor született meg először az Erdélyi Múzeum létesítésének gondolata, és ennek kapcsán az 1842-ben tartott erdélyi országgyűlés a múzeum létesítését el is határozta és törvénybe iktatta. Ellenben ezen törvény szentesítését akkoriban elgáncsolták és hosszas húza-vona után még az 1848-as utolsó erdélyi országgyűlésre sem érkezett meg a kedvező válasz. Az 1848-as szabadságharc és az utána következő elnyomatás a múzeum létesítésének gondolatát látszólag teljesen eltemette, és talán sohasem is létesült volna, ha nem lett volna egy gróf Mikó Imrénk, aki minden nehézség dacára az ügyet kezébe vette és azzal tette lehetővé az egylet megalakulását, hogy 1856-ban a külső szén-utcai villáját, 10 holdas kerttel együtt egy Kolozsvárt létesítendő múzeum céljaira ajánlotta fel. Ő volt az, aki az egylet alapszabályait egy bizottsággal megszerkesztette és gr. Esterházy László és gr. Toldalagi Ferencsel együtt személyesen vitte fel az uralkodóhoz Bécsbe jóváhagyás végett.

Dacára annak, hogy herceg Schwarzenberg tartományi főnök gr. Mikó Imre tervét támogatta, és a Bécsben járt urak a császári udvarnak nem voltak ellenszenvesek, mégis annyi intrikával kellett megküzdeniök, az alapszabályokat számtalanszor a bécsi udvar kívánságai szerint módosítaniok, hogy csupán 1859 nyarán, tehát három évi küzdelem után, érkezett le Bécsből a császár jóváhagyása.

Ezen akcióval egyidejűleg gr. Mikó Imre az egész országban gyűjtést indított a múzeum céljaira, és ha elgondoljuk, hogy akkor a gazdasági viszonyok még talán a maiaknál is mostohábbak voltak, bámulattal tölt el minket, ha olvassuk, hogy az alakuló közgyűlés napján már 15.000 kötet könyv, több mint ezer kézirat, 5000 arany-, ezüst- és bronz-érem, több mint 10.000 darab régiség, 192.000 forint és a gr. Mikó által adományozott ingatlan képezte az egyletnek vagyonát, és mindez önkéntes adományokból gyűlt össze.

A császári jóváhagyás után, 1859 november 23-án, tartották meg Kolozsvárt az alakuló közgyűlést. Ezen a közgyűlésen az elnöklő gróf Mikó Imre többek között azt mondta, „bizonyosságot kell hagyni a jövőnek, hogy a viszontagságok idején is nemesen gondolkoztunk, és jelét kell adni annak a képességnek, hogy maradandó emléket tudunk állítani a tudomány és szellem dicsőségének“. Az egyesület céljait pedig következőképpen körvonalazta: 1. Erdély számára egy, az országrész tudományos műkincseivel arányban álló és a kor szükségének megfelelő múzeum felállítása. 2. A gyűjtemények rendezése, feldolgozása és publikálása. 3. A tudomány és művelődés minden ágának terjesztése. Kivételt képez a dogmatika-theológia és napi politika. Már az is bizonyítja nagynevű alapítónk bölcsességét, hogy Erdély összmagyarságát felekezetre és politikai pártállásra való tekintet nélkül egy kulturális platformon tudta egyesíteni.

Ezen az alakuló közgyűlésen az alapszabályok értelmében az egyesület hivatalos nyelve felett kellett döntenet. A 383 jelenlévő tag titkos szavazással az egyesület hivatalos nyelvét a magyar nyelvet jelölte egyhangulag. Ez bizonyítja legjobban az egyesület elvitathatatlan magyar jellegét. Még a jelenlévő Lichtenstein herceg tartományfőnök is a magyar nyelv mellett szavazott.

A Múzeum-Egyesület a kifizűtött céloknak teljes egészében megfelelt, de még ennél is többet tett, mert a Múzeum-Egyesület létezése könnyítette meg és tette lehetővé a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem alapítását az által, hogy 1872-ben az állammal egy olyan szerződést kötött, mely szerint gyűjteményeit évi bér ellenében, a tulajdonjog teljes fenntartása mellett, a Tudományegyetem használatára bocsátotta.

Igy az őseink áldozatkészsége eredményezte azt, hogy Kolozsvár Erdély tudományos centrumává fejlődhetett.

Ezen áldozatkészség nem maradt követők nélkül a későbbi időben sem. Gr. Mikó Imre után gr. Esterházy Kálmánt választották meg elnöké, aki majdnem 50 évig fáradhatatlanul vezette az egyesület ügyeit. Ezen kor nevezhető talán az egyesület aranykorának, mialatt minden akadályoztatás nélkül, állami támogatásban részesűlve, fejthette ki kultúrmunkáját. Gróf Esterházy Kálmán elnöklé alatt fejttettek ki fokozottabb tevékenységet az egyes szakosztályok; ezen idő alatt gyarapodtak legtöbbit gyűjteményeink, az egyesület minden évben megtarthatta vándorgyűlését, és 1909-ben tartotta meg díszes keretek között egész Erdély magyar társadalmának részvétele mellett, az uralkodó küldöttének jelenléteben 50 éves jubileumát.

Ugyanebbe az időbe esik bele gróf Wass Ottilia értékes adománya, mellyel a főtéri házát az Egyesületre hagyta. A régi alapok devalvázációja és az állami szubvenció megszűnése után elsősorban ezen ingatlan jövedelme biztosítja fennállásunk anyagi alapját.

Hölgyeim és Uraim! Nem akartam idejűket sokáig igénybe venni, ezért igyekeztem csak e néhány szóval vázolni egyesületünk 75 éves történelmét, amelyből két tanulságot vonhatunk le: 1. Nehéz politikai és gazdasági viszonyok között is lehet összetartással, áldozatkészséggel és kellő tapintattal nagyot alkotni. 2. Nekűnk is csak összetartásra, áldozatkészségre és tapintatra van szükségűnk, hogy azt, amit nehéz időkben alapítottak, nehéz időkben fenntartsuk és fejlesszűk.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 75 éves történelme azt is bizonyítja, hogy

az egylet egyetlen célja történelmi múltunk hagyományait megőrizni, a tudományokat fejleszteni, a kultúrát propagálni; ez által feltétlenül az állam konstruktív tényezői közé tartozik. Tehát az államhatalomnak is érdeke a szabad működését lehetővé tenni és töle telhetőleg támogatni.

És most, a 75 éves évforduló alkalmával, adjunk hálát az isteni Gondviselésnek, amiért megengedte, hogy nemzeti kultúránk ezen bástyája 75 éven keresztül fejthette ki tudományos munkálkodását, és egyúttal kérjük is a jó Istent, hogy adja áldását további működésünkhöz, adjon erőt és kitartást, hogy a mostoha idők dacára, őseink által alapított és reánk hagyományozott ezen kultúrintézményt fenntarthatassuk, fejleszthessük és nemes céljainak megfelelően adhassuk át fiainknak, hogy még sok nemzedéken keresztül ápolhassa és terjeszthesse erdélyi magyar kultúránkat.

Ezen óhajtással van szerencsém a Múzeum-Egylet 75. rendes közgyűlését megnyitni.

Báró Jósika János.
alelnök.

Főtitkári jelentés az Erdélyi Múzeum 1933. évfolyamáról.

Az 1933. évben az Erdélyi Múzeum új folyamának a IV., az 1884 óta számított régebbi folyamának a XXXVIII. kötete jelent meg 4 füzetben, 1—12 számban. Terjedelme 490 lapot, azaz 30 és $\frac{1}{2}$ nyomtatott ívet tett ki. E gazdaságilag terhes esztendőben tehát nem szűkölt meg a folyóiratunk, sőt valamennyi előbbi évfolyamunk terjedelmét meghaladta. A folyóirat mellett álló *Erdélyi Tudományos Füzetek* sorszáma az 1933. évben 53-ról 64-re emelkedett. Egyesületünk azonkívül kiadta a nagybányai tizenegyedik vándorgyűlés 8 éves Emlékkönyvét s ingyen küldötte meg azon tagjainak, akik tagsági kötelezettségüknek eleget tettek. Továbbá több mint fele költséggel hozzájárult a nagybányai orvostkongresszus előadásainak megjelentetéséhez. A folyóirat, az Erdélyi Tudományos Füzetek és a vándorgyűlési Emlékkönyv költségei, beleértve az írói tiszteletdíjakat és az adminisztrációs kiadásokat, összesen 271.896.90 lejt tettek ki. Az Egyesületnek a folyóirat és az Emlékkönyv költségeire juttatott járulékából, továbbá az előfizetési díjakból és az eladási árakból összesen 269.497 lej folyt be. A különbözet mindössze 2399.90 lej, ami az előfizetési hátralékokból jórészt már is kiegyenlített. Tekintve, hogy ez az évünk 15.310 lej tartozik-egyenleggel kezdődött, és számba véve a gazdaságilag nyomasztó esztendőt is, amely legkevésbé a tudományos kiadványoknak kedvezett, az 1933. évfolyamunk tehermentes lezárása a mai körülmények között több mint örvendetes eredménynek vehető.

Folyóiratunk az idén is, mint az elmúlt esztendőben, elsősorban a szakosztályok tudományos közleményeinek állott rendelkezésére. Azonkívül kívülről elfogadtunk és közreadtunk az Egyesületünk múltjára vagy Erdély történeti és szellemi életére vonatkozó, tehát az Erdélyi Múzeum jellegével szorosan összefüggő tanulmányokat. Így ebben az évfolyamunkban a Gr. Kemény József életrajzának kiadásával eleget tehattünk annak a kegyeletos

kötelességünknek, amellyel a nagy alapítónk emléke iránt tartoztunk. A Báthori István erdélyi fejedelem és lengyel király születésének 400 éves fordulója alkalmával pedig a mi folyóiratunknak jutott az a szerencse, hogy a kivételesen nagy műveltségű uralkodó egy eddig ismeretlen történeti munkájának kéziratát első ízben hozhatta nyilvánosságra. Mindkettőt önálló kiadványban is megjelentettük. De hálával és elismeréssel vagyunk folyóiratunk minden dolgozata és valamennyi munkatársa iránt, akik értékes támogatással az Erdélyi Múzeum hivatásának betöltéséhez hozzájárultak, s köszönettel tartozunk mind a kiadóhivatalunknak, amely az ügykezelést érdekeink szerint intézte, mind pedig a Minerva R. T.-nak, amely megkülönböztetett gondossággal külsőleg is az Egyesületünk méltóságához illő kiállításban hozta forgalomba a külföldi szakértőktől is elismeréssel fogadott folyóiratunkat.

Az Erdélyi Múzeum, ha életében fordultak is elő kényszerű kisebb megszakadások s újrakezdések, egvidős a 75 esztendő s Erdélyi Múzeum-Egyesülettel. Ez a múlt, amely az Erdélyi Múzeumot a legrégebb magyar nyelvű tudományos folyóiratok sorába helyezi, azt a felelősséget hárítja ránk, küzdelmes sorsban élő utódokra, hogy a tudományos munka hagyományát Erdélyben minél hiánytalanabban és színvonalasabban tartsuk meg a jelennek s örökítsük át a jövőnek.

Jelentésem szíves tudomásvétele mellett ehhez a felelősségteljes feladathoz tisztelettel kérem a Közgyűlésnek a múltban is tapasztalt s mindig az emelkedett szempontoktól vezérelt támogatását.

Dr. György Lajos.

főtítkár, az Erdélyi Múzeum szerkesztője.

Títkári jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1933. évi működéséről.

Mindig nehéz feladat előtt állunk s különösképen érzem a felelősség súlyát, midőn Egyesületünk évi működéséről kell beszámolnom. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület az egész erdélyi magyarság közös kulturális és társadalmi intézménye lévén, működéséről, működési körülményeiről és lehetőségeiről olyan képet szeretnék adni, hogy az Egyesület aktivitásától távolabb állók is nemcsak külső szemlélők maradjanak, hanem érzésben közeledjenek az Egyesület ügyeiért szorongókhoz. Sokszor lehet hallani olyan bírálatokat, amelyek nemcsak nélkülözik a féltve őrzés fájó aggodalmát, hanem gyakran még a nagyfokú felületesség hibájában is szenvednek. Szeretném az ilyen ítélekkel megláttatni és megéreztetni azokat a nehézségeket, melyekkel a vezetőségnek az adott körülmények között meg kell küzdenie, míg a célkitűzésekből valóság lehet. Gondolok itt mind az Egyesület jogi küzdelmeire, mind a kulturális feladatok végzéséhez a mai keretek között is szükséges anyagi feltételek biztosítására. Pedig az Erdélyi Múzeum-Egyesület jelenlegi tevékenysége még nagyon is rászorul a kiszélesítésre és elmélyítésre, de ennek csak tervszerűnek és a körülményekkel számolónak kell maradnia, különben könnyen veszélyeztethetjük az eddigi szerény kereteket is, melye-

ket sikerült az utóbbi években kitölteni. Ha meggondoljuk, hogy az Egyesület tárainak használatáért az államtól semmit sem kapunk, nem is beszélve a kultúrintézményeknek kijáró segítség sohasem-élvezéséről, sőt a gyűjtemények károsodásának megakadályozása végett kénytelenek vagyunk a Táraknak megengedni, hogy az általányt gyarapítás helyett konzerválásra fordíthassák, ilyen körülmények között az Egyesület működését a jelenlegi keretek között nem lehet lekicsinyelni. Jól esett hallanom, midőn nem egy vezető román tudós, kik az Egyesület ügyeit jól ismerik, csodálkozásukat fejezték ki azon, miként tud az Erdélyi Múzeum-Egyesület a rendelkezésére álló szűkös anyagi feltételek mellett olyan fokú működést folytatni, mint amilyent kifejt. Az eddigi szüntelenül ható élő erőt nem szabad csökkenni hagynunk továbbra sem, hanem az Egyesület igazságáról a meggyőződést és a hivatásába vetett hitet még fokoznunk és szélesbíteniünk kell.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület az 1933. évben is meg tudta valósítani a választmánytól előterjesztett és a közgyűléstől jóváhagyott munkatervezetet. Az Egyesület szakosztályai az év folyamán, beleértve a vándorgyűlést is, összesen 87 előadást tartottak. Ezek közül 43 volt a népszerűsítő, 44 pedig szakelőadás. Az „Erdélyi Múzeum“ című folyóiratunk akadálytalanul jelent meg az 1932. évfolyam 466 oldalával szemben 490 oldalon. Meggyőződésünk szerint színvonaláról is csak azt állapíthatja meg az elfogulatlan kritika, hogy nem maradt mögötte az előbbi évfolyamoknak. A benne közölt tanulmányok mindinkább annak a célnak szolgálatában állnak, hogy elsősorban erdélyi vonatkozásokat dolgozzanak fel. A külföldi tudományos intézetekkel fennálló csereviszony azonban a postai kézbesítés tekintetében annál több kívánnivalót hagyott hátra. Az Egyesület választmánya hiába tette meg a szükségesnek vélt lépéseket, a külföldi cserefolyóiratok, elsősorban a Magyarországról jövők csak elvétve érkeztek meg Egyesületünk címére. Pedig ebből nemcsak az Egyesületre háramlik kár, hanem városunk minden tudománnyal foglalkozójára is, hiszen az Egyesület a címére érkező más munkákkal együtt a cserefolyóiratokat is átadja az Egyetemi Könyvtár kezelésében álló könyvtára részére.

Az Egyesület kiadásában megjelenő Erdélyi Tudományos Füzetek sorszáma az év folyamán 52-ről 64-re emelkedett.

Kiadtuk a nagybányai vándorgyűlés Emlékkönyvét, valamint a vándorgyűlés keretében tartott orvoskongresszus Emlékkönyvét. Az orvoskongresszusról kiadott Emlékkönyvet az eddigi szokástól eltérően, a választmány hozzájárulásával, az orvostudományi szakosztály külön jelentette meg. A vándorgyűlés Emlékkönyvét ingyen küldöttük meg az Egyesület minden igazgató és alapító tagjának, valamint azoknak a rendes tagoknak, kik tágsági díjukat az 1932. évre kifizették. Az orvoskongresszusi Emlékkönyvet pedig, ugyancsak a választmány hozzájárulásával, az orvostudományi szakosztály ingyen küldötte meg több belföldi és néhány külföldi nevesebb orvosi egyesületnek és kórháznak.

Az Egyesület három napig tartó vándorgyűlést rendezett Sepsiszentgyörgyön.

A közgyűlés határozata alapján a választmány megtette a lépéseket egy modern vetítógép beszerzésére. A beszerzés lebonyolítására Dr. Koleszár László orvostudományi titkárt kérte fel. Nem rajta mult, hogy az Egyesület

pénztárából június 2-án felvett 35.000 lej átutalását Németországba márkában a Banca Națională mindezideig megtagadta s a vetítógépet az Egyesület szakosztályai elődásaik alkalmával nélkülözni kénytelenek.

Az Egyetemi Könyvtárt ezévből is díjtalanul látogathatták az Egyesület tagjai, ha birtokukban volt az Egyesülettől kiállított tagsági igazolványuk. A tagsági igazolványt kérésre azonnal megkapják az igazgató és alapító tagok és azon rendes tagok, kik előző évi tagsági díjukat kifizették.

Az 1932. nyarán végzett ásatások alkalmával az Egyesület tulajdonába jutott tárgyakat, még pedig egy középkori pallóst, egy XVII. századbéli pisztolyt és két ládát megtöltő különböző korból való, nagyrészt cserépmaradványokat, az egyetem kezelésében levő Érem- és régiségtárunkban helyezték el.*

Az 1933. évi közgyűlésileg jóváhagyott költségvetésben bevételként 407.358, kiadásként pedig 407.225 lej szerepelt. Ezzel szemben a kiadások végösszege 407.145 lejt mutat, melyben benne foglaltatik a költségvetésben kiadásnak beállított, de fel nem vett dotáció, még pedig a Jog- és társadalomtudományi szakosztály 5000 leje, az Ásványtár 5000 leje és a Növénytár 1250 leje, összesen 11.250 lej, mely összeg az alaptökéhez csatoltatott. A bevételek végösszege 376.528 lejt tett ki, tehát a hiány 30.617 lej, az 1932. évi 38.552 lej hiánnyal szemben. E hiány azonban a lakbérékből eredő 71.375 lejes hátrálékkal valószínűleg megtérül. Megjegyzendő azonban, hogy a költségvetésbe felvett házbérbjövödelmek a két háznál ténylegesen befolyt házbérekkel szemben 94.500 lej csökkenést mutatnak. Ennek oka az időközben még inkább leesett bérbjövödelmeken kívül a közismerten rossz bérfizetési állapotok. A megindított hosszadalmas peres eljárások befejezésük után is ritkán hozzák meg a várt eredményt. A házbérbhiányt azonban nagyrészt ellensúlyozta a kényszerült állami letétbe helyezett 4%-os Magyar Korona Járadékkötvények kamatainak 1921. július 26-tól 1927. december 31-ig szóló kifizetése. Az így kiutalt 66.638 lej nem szerepelt a költségvetésben. (Hiányzik még az 1928., 1929., 1930. és 1933. évekre eső kamatok kifizetése.) Az Egyesület pénztárnokának és a számvizsgáló bizottságnak egybevágó jelentése szerint az Erdélyi Múzeum-Egyesület vagyoni állapota 1933. december 31-én a következő volt: alapok értékpapirjai: 262.151.85 lej (ebből ezidő szerint csak a Magy. Kor. Járadékkötvények bírnak valamelyes reális értékkel), alapok betétei: 178.427 lej, kétes követelések: 18.667.85 lej, a Strada Regală—Majális u. 1. sz. ház vételára illetékekkel és költségekkel együtt: 1.093.000 lej, készpénz: 132.877 lej, összesen: 1.685.123.22 lej. Ehhez járul a Gróf Wass Ottilia-féle ház értéke és az Egyesület öt Tára. A Tárak azonban anyagi jövödelmet, a bérfizetés hiányában, nem jelentenek.

Nem tudom eléggé hangsúlyozni, hogy milyen nagy hálával tartozik az Erdélyi Múzeum-Egyesület Gróf Wass Ottilia emlékének. A boldogemlékű Grófnő nélkül Egyesületünk most igen reménytelen helyzetben lenne, ha ugyan róla nem csak mint a mult szép emlékééről beszélhetnénk. Az uralomváltozása után az Egyesület értékpapirjai elértektelenedtek, az államtól járó

*Lásd: Herepei János: *Jelentés a Makfalva és a vele szomszédos Székelyszentistván—Csókfalva községek határában végzett régészeti kutatásokról.* Erdélyi Múzeum, 1933. 468—473. l.

évi bér és segély teljesen megszűnt. Ámbár a Gróf Wass Ottilia-féle ház hétényolc évig alig hozott annyi jövedelmet, hogy az adókat és épületfenntartást fedezze, de a rekvirálások és kényszerbérek megszűnése után ez a ház tette lehetővé, hogy a néhány évi takarékoskodás után az Egyesület megindíthatta ismét legalább egyik folyóiratát, vándorgyűléseket rendezhetett s általában fokozottabb működésbe kezdhetett. Sőt a Gróf Wass Ottilia hagyatéka tette lehetővé a második ingatlan megszerzését is. A két ingatlan biztosítja az Egyesület számára azt a szerény anyagi alapot, mely lehetővé teszi a feladatok megvalósítását legalább részben mindaddig, míg az Egyesület rendezni tudja jogos követeléseit az állammal szemben.*

A Táraknak megszavazott dotációt az 1933. évben a Könyvtár, Érem- és Régiségár, Állattár és részben ($\frac{3}{4}$ évre) a Növénytar vette fel. A választmány ez évben hozzájárult, hogy a Tárak igazgatói a dotációt gyarapítás helyett kivételesen a gyűjtemények konzerválására és fenntartására fordíthassák. Így a gyűjtemények számottevő gyarapításáról alig lehet szó. Miként az ellenőrzésre kiküldöttek jelentéseiből kitűnik, valamelyes gyarapodás csak a Könyvtárban van, hova az Egyesület átküldi a címére érkezett műveket s a csereviszonyból kapott folyóiratokat. A könyvtárvizsgáló bizottság jelentése szerint az 1933. évben a gyarapodás a következő volt: 30 kötet új folyóirat csere útján, 354 kötet (184 mű) könyv, melyből 166 darab csere és ajándék útján, 1 darab vásárlással, a többi pedig egy régebbi hagyaték-ból jutott könyvtárunk birtokába; Zathureczky Károly szucsági földbirtokos és Biedermann József aggmenházi gondnok Kelemen Lajos levéltáros útján 215 darab régi gyászjelentést ajándékoztak; özv. Szentgyörgyi Istvánné dr. Kristóf György egyet. tanár útján 2 kéziratot adományozott (egy színdarab és egy színészegyleti jegyzőkönyv); Szemere Leó író adományából 10 darab exlibris, Diamant Izsó vezérigazgató adományából 28 darab exlibris; végül vásárlás útján 1 darab oklevél. Az Érem- és Régiségárnál némi gyarapodást jelentenek az ásatással birtokunkba jutott tárgyak és a Deák Zoltán-féle kapu.

Jól tudja a választmány, hogy a gyűjtemények fenntartása az állam kötelezettségei közé tartozik, de minthogy az államtól a Tárak, az igazgatóságok szerint, e célra már évek óta semmiféle összeget nem kapnak, csak a gyűjtemények sínylették volna meg, ha a választmány a szigorú jogi álláspontot tette volna magáévá e kérdésben. Így is tekintélyes károsodás érte Állattárunkat, amelynek igazgatója éveken keresztül nem vette igénybe az Egyesület dotációját. Csak az 1932. évi ellenőri jelentés alapján tett panaszunkra, melyet a minisztériumhoz és az egyetemi szenátushoz intéztünk az Állattár molyokozta károsodása ügyében, történt meg az intézkedés a további károk megakadályozására az 1933. évben felvett dotációból. De már sok gyűjteményi tárgyat nem lehetett megmenteni s ezért a választmány hozzájárulásával az ellenőrző bizottság javaslata alapján a Tár igazgatósága a kö-

* Az Egyesület választmánya a gróf Wass Ottilia iránti fokozott háláérzésének kívánt kifejezést adni az 1934. január 29-i ülésen hozott határozattal, melyben kimondotta, hogy: „Minden évben az előadásorozat népszerűsítő első előadása mellé megjegyzésként odateendő „Gróf Wass Ottilia emlékének.“ Az illető előadó szakosztályának elnöke pedig néhány szóban megemlékezik gróf Wass Ottiliáról.

vetkezőket volt kénytelen elégetni: 235 drb. kitömetlen madárbőr; kitömtött állatokból: 1 fácán, 1 vörös gém, 4 szürke gém, 1 lile, 1 fekete gólya, 1 vörös bagoly, 1 nádi bagoly, 1 zöldharkály, 3 harkály, 1 sólyom, 3 sólyomfióka, 2 tyúk, 2 ragadozó madár, 1 bagolyfióka, 1 házikakas, 1 tengelic, 1 nyctacorax griseus, 1 holló, 1 fehér őz, 1 mezei egér.

Egyébként, az ellenőrök jelentései szerint, a Tárakban általában gondos rend és tisztaság van s a gyűjteményeket nem fenyegeti további veszély. Négy Tár igazgatósága a lehetőség szerint eleget tett az előbbi évek ellenőrzési jelentései alapján a választmány és közgyűlés által kifejezett kívánságoknak a gyűjtemények elhelyezését illetőleg. Ugyanennek a négy Tárnak ellenőrző bizottságai jelentésükben kiemelik, hogy ellenőrzés végett készséggel mutatták meg a kért tárgyakat és adták meg a szükséges felvilágosításokat. Az Ásványtár igazgatósága azonban ez alkalommal sem volt hajlandó letérni a már évek óta megkezdett önkény útvjáról s a közgyűlésileg kiküldött ellenőrök most sem engedte be a Tár helyiségébe az ellenőrzés megejtésére. Hiába írtunk fel ez ügyben minden évben a minisztériumba, az Egyesület semmi védelmet nem kapott jogainak megsértésével szemben.

Az Egyesületnek az állammal való viszonya rendezésében az 1933. évről is csak azt jelenlíhetjük, hogy ez az év sem hozta meg a remélt megoldást. Voltak időszakok, mikor a tárgyalások azzal a reménnyel kecsegtettek, hogy e sokat vitatott kérdés végre nyugvópontonra jut s elhárulnak az akadályok az Egyesület zavartalan működése elől. Hisszük, hogy a jobb belátás ezt a kérdést is megérleli a megoldásra.

1933 január 1-től 1933 december 31-ig bezárólag az Egyesület szakosztályai a következő előadásokat tartották:

Népszerűsítő előadások (időrendben).

Bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály:

1. *Dr. Kristóf György*: Arany János költészete. 2. *Pálffi Márton*: Arany János versformái. 3. *Dr. Császár Károly*: Arany János életszemlélete. 4. *Dr. Boros György*: Carlyle (jubiláris megemlékezés). 5. *Dr. Gál Kelemen*: A nevelés lehetősége. 6. *Dr. Imre Lajos*: A falunevelés helyes irányelvei. 7. *Dr. Biró Vencel*: A magyar történetírás új útjai.

Természettudományi szakosztály:

1. *Cseke Domokos*: Utazás a Balkán-félsziget körül (vetített képekkel).
2. *Deák Ferenc*: Új csillagok a tejúton túl.
3. *Husz Ödön*: Ivadékgondozás és ösztön (vetített képekkel).
4. *Dr. Ferenczi Sándor*: Az állatok színe (vetített képekkel).
5. *Török Zoltán*: Folyóvizeink vallomásaiból (vetített képekkel).
6. *Bányai János*: A szovátai meleg sóstó (vetített képekkel).

Orvostudományi szakosztály:

1. *Dr. Perl Ottó*: A fogak szuvasodása és annak megelőzése.
2. *Dr. Koleszár László*: A rákbetegségről.
3. *Dr. ifj. Gspann Károly*: A tuberkulózisról.

4. *Dr. Koleszár László*: Az alacsony és magas termet okairól. 5. *Dr. Pataki Jenő*: Régi nagyhírű erdélyi orvosok.

Jog- és társadalomtudományi szakosztály:

1. *Dr. Sulyok István*: Kisebbségi szociálpolitika. 2. *Dr. Oberding József György*: A mezőgazdasági hitel kérdése.

Szakelektések (időrendben).

Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály:

1. *Dr. Kristóf György*: Az erdélyi hírlapirodalom 1867-től. 2. *Dr. György Lajos*: Mutatványok készülő kritikai magyar anekdóta-gyűjteményemből. 3. *Dr. Nagy Géza*: A protestáns egyháztörténetírás válsága. 4. *Pálffy Márton*: Ianus Pannonius. 5. *Reischel Arthur*: A kolozsvári róm. kat. főgimnázium multjából. 6. *Dr. Gál Kelemen*: A kolozsvári unit. kollégium multjából. 7. *Dr. Varga Béla*: Spinoza. (Jubiláris megemlékezés). *Dr. Tavasz Sándor*: Lét és valóság. 9. *Dr. Kántor Lajos*: Erdély a világháborút tükröző román irodalomban.

Természettudományi szakosztály:

1. *Török Zoltán*: A konglomerátok szerepe a Nagyküüllő menti neogén üledékben (vetített képekkel).

Orvostudományi szakosztály:

1. *Dr. Feszt György*: Gyomorfekély röntgenképe. 2. *Dr. Filep Gyula*: Gyomorfekély gyógyítása. 3. *Dr. Vítályos András*: Gyomor- és nyombél-fekély pathológiája. 4. *Dr. Haas Marcel*: Basedow-kór symptomatológiája. 5. *Dr. Koleszár László*: Streptococcus által okozott pharyngitis septikopyaemiával komplikált esete. 6. *Dr. Koleszár László*: Adrenalin értéke a szérumbetegség leküzdésében. 7. *Dr. Veress Ferenc*: Paget kórról (betegbemutatás). 8. *Dr. Guzner Gyula*: Epulis sarcomatosa (betegbemutatás). 9. *Dr. Bogdán Károly*: Gonorrhoea modern gyógyítása. 10. *Dr. Feszt György*: Röntgenvizsgálatok javított technikája különös tekintettel a gyomorvizsgálatokra. 11. *Dr. Mátyás Mátyás*: Szabó Dénes emlékezete. 12. *Dr. Sárdy Elemér*: Perforált appendicitis utáni általános hashártyagyulladás és terhesség kombinációja (Szabó Dénes emlékére tartott előadás). 13. *Dr. Steiner Pál*: Vesebetegségek sebészi vonatkozásai. 14. *Dr. Herskovits Izidor*: Rheumás betegségek gyógykezelése Histaminnal (iontophoresis). 15. *Dr. Koleszár László*: Súlyos Basedow-kór miatt operált beteg bemutatása. 16. *Dr. Osváth Lajos*: Angina Ludovici eset bemutatása. 17. *Dr. Leitner Fülöp*: Velezületett szívbjaj és hydrocephalus gyógyult esete. 18. *Dr. Orient Gyula*: Iontophoresis útján fémhigany eltávolítása a szervezetből. 19. *Dr. Koleszár László*: Fogászati ilegtű által okozott komplikációkról. (Összesen 10 ülésben. Elhangzott 51 hozzászólás.)

Az 1933. évre elfogadott munkatervezetbe felvett vándorgyűlést, a választmány köszönettel fogadván a Székely Nemzeti Múzeum távirati meghívását, augusztus 27., 28. és 29. napjain Sepsiszentgyörgyön tartottuk meg. Az Egyesületnek ez volt a tizenkettedik, az uralomváltozás óta a negyedik vándorgyűlése. A vándorgyűlés elnökéül a választmány ez évben is Dr. Boros György legrégebb választmányi tagot kérte fel, a helybeli rendezés körültkintő munkáját a vándorgyűlés házigazdájá, a Székely Nemzeti Múzeum igazgató-választmánya végezte, melynek elnökét, Dr. Török Andort, elismerésül a vándorgyűlés díszülése a vándorgyűlés társelnökévé választotta. A vándorgyűlésnek mind a díszülésem, mind a népszerűsítő és szakelőadásokon nagyszámú hallgatója volt. A díszülési előadást a választmány Báthory Istvának kívánta szentelni, hogy az Egyesület méltóan emlékezzék meg a nagy erdélyi fejedelemről és lengyel királyról születésének 400 éves fordulójá alkalmasból. A megemlékezést Dr. Biró Vencel tartotta. A díszülés után az Egyesület babérkoszorút helyezett Gyárfás Jenő festőművész és Dr. László Ferenc múzeumi igazgató sírjára. Mindkét alkalommal a megemlékező beszédeket Dr. Tavaszy Sándor mondta. A 200 terítékes közebéden a szokásos serlegbeszédet Dr. Tusa Gábor mondta az Egyesület alapítójáról, Gróf Mikó Imréről. Dr. Szádeczky K. Gyula szakelőadása előtt emlékezett meg a korán elhunyt természettudósról, az árkosi születésű Dr. Kiss Ernő unit. tanárról. (A vándorgyűlés részletes történetét a vándorgyűlési Emlékkönyv tartalmazza.)

A vándorgyűlésen a következő előadások hangzottak el:

Népszerűsítő előadások:

Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály:

1. *Csutak Vilmos*: A Székely Nemzeti Múzeum története és kulturális jelentősége. 2. *Dr. György Lajos*: Magyarosan. 3. *Dr. Ikafalvi Dienes Jenő*: Ezeréves magyar-lengyel láncszemek. 4. *Dr. Kristóf György*: Kisfaludy Sándor a Székelyföldön. 5. *Dr. Tavaszy Sándor*: A nemzeti élet és művelődés kérdése. 6. *Dr. Török Andor*: Szemelvények Kézdivásárhely történetéből.

Természettudományi szakosztály:

1. *Dr. Balogh Ernő*: Képek a Székelyföld geológiai jövőjéből. 2. *Bányai János*: A Székelyföld ásványkincseinek értékesítése (vetített képekkel). 3. *Dr. Boga Lajos*: Biológiai intézetek szerepe a tudomány és a népművelés szolgálatában (vetített képekkel). 4. *Deák Bertalan*: A tej kémiaja és jelentősége az emberi életben. 5. *Dr. Ferenczi Sándor*: A Székelyföld kihalt és kihalóban levő állatai (vetített képekkel). 6. *Husz Ödön*: Az átöröklés (vetített képekkel). 7. *Dr. Szász Ferenc*: A Székelyföld klimatikus viszonyai.

Orvostudományi szakosztály:

1. *Dr. Gyergyay Árpád*: Fontos tudnivalók a fül-, orr-, gégesztet köréből. 2. *Dr. Márkos György*: Védekezés a fertőző betegségek ellen. 3. *Dr. Parádi Ferenc*: Párizs Pápai Ferenc mint orvostudós. 4. *Dr. Schmidt Béla*:

Az örök harc. Küzdelem a tbc. ellen. 5. *Dr. Szigeti Imre*: Az örök harc fegyverei. A tuberkulózis elleni védekezésről és hathatós gyógyításáról.

Jog- és társadalomtudományi szakosztály:

1. *Dr. Balogh Arthur*: Nemzet és állam. 2. *Dr. Tusa Gábor*: A romániai magyar egyházak és az állam.

Szakelőadások:

Bölcsészeti, nyelv- és történettudományi szakosztály:

1. *Barabás Samu*: Hamis székely oklevelek. 2. *Bogáts Dénes*: A régi Háromszék topográfiája helynévkutatások alapján. 3. *Debreczeni Sándor*: Újabb adatok Kőrösi Csoma Sándor gyermekkorához. 4. *Felszeghi István*: Adatok Sepsiszentgyörgy történetéhez. 5. *Dr. Konsza Samu*: Háromszéki népdalköltészet.

Természettudományi szakosztály:

1. *Bányai János*: A bodosi (Háromszékvármegye) kárpáti homokkőzóna földgáza. 2. *Dr. Boga Lajos*: Apáthy utolsó mikrotechnikai módszerei. 3. *Dr. Boga Lajos*: Balatoni Trichopteron álcák. 4. *Dr. Szádeczky K. Gyula*: Adatok Sepsiszentgyörgy és környéke geológiájához. 5. *Török Zoltán*: Az erdélyi és ókirálysági neogén összehasonlítása.

A vándorgyűlés egész ideje alatt a Székely Nemzeti Múzeum a Báthory István-korabeli relikviákból kiállítást rendezett.

A vándorgyűlés díszülése üdvözlő táviratot küldött Ófelségének, Vaida-Voevod miniszterelnök és Gusti vallás- és közoktatásügyi miniszternek. Közvetlenül a vándorgyűlés bezárása után, de még a hallgató közönség szétoszlása előtt érkezett meg a kabinetirodától a távirat, amelyben Ófelsége köszönetét fejezte ki a hódolatért.

Hálás lehet az Egyesület a Székely Nemzeti Múzeum igazgató-választmányának, hogy meghívásával alkalmat adott megismerni s a kapcsolatot elmélyíteni a várossal, melynek kollégiuma a nevében is hirdeti a „Mikó“ örökké elvülhetetlen nagy szellemét. Gróf Mikó Imre szelleme sugárzott a székely városban Gróf Mikó Imre másik szülőttére, az Erdélyi Múzeum-Egyesületre.

*

Az évi közgyűlésen s a három napos vándorgyűlésen kívül az 1933. évben hét választmányi ülést tartottunk. A választmány 142 szám alatt intézte el az iktatókönyvi 409 ügyszámot, mely e számnak többszörösét kitevő iratot foglal magában.

Szomorú kötelességet teljesítünk, midőn az Erdélyi Múzeum-Egyesület azon tagjairól emlékezünk meg, kik mult évi közgyűlésünk óta vettek örök búcsut Egyesületünktől. Fájdalmas az eltávozásuk, mert legtöbbjük régi, kipróbált egyesületi tag volt, ki az Egyesülethez való ragaszkodásának sok-

szor adta tanújelét. Dr. Ferenczi Miklós ezenkívül egykor a Múzeum tisztviselője is volt, hozzánk való ragaszkodását bizonyította folyóiratunkban állandó bibliográfiai és más tudományos munkásságával. Folyóiratunk legutolsó száma is hozta egyik postumus tanulmányát. Sírjára a bölcsészeti, nyelv- és történettudományi szakosztály koszorút helyezett. Dr. Vértés Oszkár pedig népszerűsítő előadássorozatainkon és vándorgyűléseinken a nőgyógyászat kérdéseinek volt közkedvelt ismertetője. Ravatalára az orvostudományi szakosztály koszorút helyezett, sírjánál Dr. Koleszár László parentálta el az Egyesület nevében. Ugyancsak koszorút helyezett az orvostudományi szakosztály Dr. Mezei Sándor sírjára, ki a szakosztálynak huzamosabb ideig volt választmányi tagja. Sírjánál a szakosztály elnöke búcsúztatta. Dr. Matusovszky András orvost Dr. Filep Gyula parentálta el. Dr. Rosenberger Mór temetésén az orvostudományi szakosztály választmánya testületileg vett részt. Budapesten hunyt el az orvostudományi szakosztály egykori elnöke, Dr. Imre József, szemész tanár, ki az Egyesület ügyei iránt érdeklődését a legutóbbi időkig megőrizte, miként ezt egyik vándorgyűlésünk alkalmával írt megleghangú levele mutatja. A kondoleáló táviraton kívül a szakosztály azzal róttá le háláját volt elnöke iránt, hogy érdemeit egyik helyi lapban méltatta. (Ellenzék, 1933. szept. 13. sz.) Elhunytak még: Járai István (Nagyenyed), Dr. Jeney Elek (Nagyenyed), Kapatán Márton (Szamosújvár), Dr. Simkovits Aurél (Kézdivásárhely), Szálmán András, Dr. Szentkirályi Ákos, Tischler Mór, Dr. Tompa Kamil, Viola Kornél, Dr. Zabulik László. Az elhunytak névsora természetesen nem tart igényt a teljességre.

Az elmondottakban visszapillantva az elmúlt év működésére, örömmel állapíthatjuk meg, hogy bár Egyesületünk a mai súlyos körülmények miatt a vállaira helyezett nagy feladatokat egészükben végbe nem is viheti, de mindent megtesz, hogy mind szélesebb és szélesebb körben legyen a magyar tudomány előbbrevívője és terjesztője. A mai szélsőségekben tobzódó világban a tiszta tudomány az egyetlen mentsvár és az egyetlen biztatás egy jobb jövő felé. Hisszük, hogy ennek a tiszta tudománynak szolgálatában Egyesületünk mindig elől fog járhatni.

A választmány nevében:

Dr. Kántor Lajos.

titkár.